

FELELŐS SZERKESZTŐ: REINER FERENCZ ÉS DR. BERÉNYI PÁL.

Előfizetési ára:

Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Évenként 20 iv zenemelléklettel.

Egyes szám ára 20 krajczár, zenemelléklettel 30 krajczár.

Szerkesztőség: Sas-utca 15. sz.

Kiadóhivatal: Gránátos-utca 6. sz.

TARTALOM.

IRODALOM: PALÁGYI MENYHÉRT: Egy Zola-imádó jókairól. — ÉNEKES IMRE: Kritikánk kritikus állapota.
ZENE: KÉSMÁRKY ÁRPÁD: Magyar nép- és műdal. — Zenészet hírek.
SZÍNHÁZ: Színházi hírek.
TÁRCZA: VERÓ GYÖRGY: Tihanyi Miklós.

Tisztelt olvasóinkhoz!

Lapunk a most folyó új évfolyaddal lényeges változásokkal jut a közönség kezébe.

Nem fogunk ugyan lapunk eddigi irányával szakítani; sőt határozottan állást foglalunk minden alkotás mellett vagy ellen, mely számot tart arra, hogy a művészeti világ bármely ágában is helyet foglaljon. Kritikát ohajtunk gyakorolni komolyan és pártatlanul; és kiterjesztjük figyelmünket több erővel, mint eddig, a művészet minden ágára.

De nem zárkozunk el kizárólagosan és ridegen pusztán a szakzerű bírálatok sanczai mögé; hanem kritikáink instructív irányra mellett is szem előtt kívánjuk tartani a nagy közönséget és mai számunkkal életbe léptetjük tárczarovatunkat, melynek érdekességeért nyújtson garanciát az, hogy művészi köreink legjelesebbjei ajánkoztak közreműködésre.

Ujabb szerzett összeköttetéseink lehetővé tették, hogy az eddigénél sokkal sürűbben adhassunk zenemellékleteket is, a melyek megszerzésénél hathatós segítségünkre lesznek összes zeneműkiadóink.

Itt tartjuk egyúttal helyén valónak kijelenteni, hogy a „HARMONIA” részvénytársulattal, melynek kebeléből e lap kiindult, csak annyiban vagyunk összeköttetésben, mint a többi zeneintézetekkel és kiadókkal. Mi önállóan intézzük attól belügyeinket; egész odaadással szolgálunk mindent és mindenkit a művészet terén, míg ez ennek törvényeit át nem hágyja. Cikkeinknél a művészet törvényei alkotják az egyetlen impulsust és értjük a felelősség kizárólagosan csak bennünket terhel, nem pedig a mondott részvénytársulattal, melynek befolyása lapunk szellemi vezetésébe absolute nincs.

Munka-programmunk könnyebb és szabatosabb beváltására megnyertük lapunk munkatársát, Dr. BERÉNYI PÁL-t, társszerkesztőnek, és abba a szerencsés helyzetbe jutottunk, hogy rendes munkatársaink körét az irodalom és művészet terén a legjobban ismert erővel szaporítsuk.

Midőn ezek alapján lapunk terjesztését és pártolását kérjük, felszólítjuk t. előfizetőinket, hogy előfizetéseiket megújítani vagy esetleges hátralékaikat kiegyenlíteni szíveskedjenek, nehogy a lap szétküldésében fennakadás vagy zavar támadjon.

Szerkesztőségünket ideiglenesen Sas-utca 15. szám (III. em. 7.) alá tettük át, hova a lap szellemi részére vonatkozó küldemények intézendők.

A szerkesztőség.

EGY ZOLA-IMÁDÓ JÓKAIROL.

ZIEGLER ERNŐ, a Zola regényeinek jeles ismertetője és kommentátora, a „naturalisztikus irány” riadó kürtje és kritikai mellvértje a «Revue Contemporaine» című, ugyancsak naturalisztikus irányú folyóiratban megsemmisítő kritikát ír Jókai dramatizált «Arany ember»-ről és — hogy hiábavaló munkát ne végezzen — mellékesen az egész Jókait is úgy megdolgozza, hogy a szegénynek egy porczikáját sem hagyta épségben. Ezt pedig annál könnyebben tehette, mert Jókai összes műveiből nem ismer mást, mint az említett «Arany embert» és a «Lőcsei fehér asszony»-t. Egyéb műveit legalább egy szóval, egy célzással sem érinti.

Ziegler kritikájában sok igazat mond és tételeit szellemesen fejtegeti. Ezt készséggel megengedjük. De mégis a legnagyobb igazságtalanság az, ha valakiről mind azt, a mi gáncsolni való, elmondjuk, míglen a dicséretet és szépet szándékosan elhallgatjuk. Szándékosan vagy tudatlanságból: az végre mindegy. Ziegler úgy látszik valóban nem ismeri Jókainak nagyszerű írói tulajdonságait vagy annyira el van vakítva a naturalisztikus tanók által, hogy az ilyen tulajdonságok iránti érzékét elvesztette.

Jókai nevének a külföldön nem egy, de még sok Ziegler sem árthat. Még pedig azon egyszerű okból, mert ez a név nem a reklám, hanem a valódi kedveltség eredménye. Azt mondani, hogy Jókai művei ma már anachronizmusok, tévedésen alapul. Igaz, hogy kritikusok és amatőrök magasabb osztályában a romantikával ellentétes áramlat uralkodik, de a kritikusok jól teendik, ha nem csérelik magukat fel a nagy, regényt olvasó közönséggel. Az olvasó közönség alsóbb rétegei, de még a magasabbak is csak a romantika iránt bírnak fogékony-sággal és mire a realizmusig érlelődne-

nek, többnyire elveszítették nemcsak az olvasáshoz, de az élethez való kedvüket is. Örülünk, ha a romantika nem sülyed a rémséges és fajtalanságig. De ne követeljünk tőle többet.

Mi nálunk a romantika ideje még nem járt le. Nekünk nem csak a Zolák, de még a Goncourtok, Flaubertek, sőt többet mondok: a Dickensek és Thackeray-k sem kellene. Az éles megfigyeléstől, a szatírától rettegünk, mint a tüztől. Így van ez különben kisebb-nagyobb mértékben mindenütt. Az egyének, a klikkek, korporációk, nemzetek önzése: mind, mind ellenkezik a realizmussal.

Az olyan romantika ellen, mint a Jókaié, valóban kár küzdeni. Mert a mi helyébe jönne, az nála sokkal rosszabb és ártalmasabb volna. Mutatják ezt a «Budapesti Szemle» támadásai Jókai ellen. Ziegler cikkének csakis a «Budapesti Szemle» emberei örülhetnek. Mert — mint mondám — Jókai népszerűségének a külföldön semmi sem árthat. Az ezek, a kik olvassák, azért olvassák, mert szeretik és bámulják. Most azonban azt mondhatja majd a «Budapesti Szemle», hogy ime, a külföldön sem ismerik már el Jókai regényírói nagyságát.

Ha egyszer mi nálunk is általános divattá válnék a romantikát szidni, akkor nem a realizmusnak piroslánék hajnala, hanem a konvencionális sablon-regénynek. Emlékezzünk csak vissza, hogy a «Budapesti Szemle» Jókai helyébe Pálffy-t ajánlotta legnagyobb regényírónak. Vagyis a konvencionális regényt a romantika helyébe. Pedig a regény minden változata között ép a konvencionális a leggonoszabb: nemcsak azért, mert a romantikából átveszi a tipikus ürességet és unalmat, mal váltja föl a realizmus magvasságát, de mert mindezt együtt olyan illemes és szinte kifogástalan alakban nyújtja, hogy egy kis vakmerőséggel tö-

kéletesnek lehet hirdetni azt, a mi lényegében nem egyéb, mint mintaszerűen üres közpszerűség.

Tolnay Lajosnak pedig ajánlhatjuk, hogy hagyjon fel realizmusával és szatírájával. Ez mostanában még nem kell és még sokáig nem fog kelleni. Szívének melegét és elméjének erejét ne pazarolja egy még jövődőlő harmadik vagy negyedik nemzedékre. Hiába csinál új korszakot a magyar regényben, ha nem formálja át a regényt olvasó közönséget és nem szabadítja fel a kritikát az érdekszövetkezetek uralkodása alól.

Szóval, a mi nálunk korszerű, az csak a romantika. Ha a «Budapesti Szemle»-nek (az olyan forma támadások által segítve, minők a Ziegleré) sikerülne Jókai regényírói működését diszkreditálni a nagy közönség előtt, akkor ez irodalmunkra a legnagyobb veszedelmet hozná, mert a konvencionális realizmus válnék uralkodóvá költészetünkben.

Különbözik nincsen olyan realizmus a világon, melynek szempontjából kicsinyléssel lehetne beszélni Jókai kiváló regényeiről. Mert elbeszélő íróban az első és legfontosabb tehetség nagyon természetesen csak az elbeszélő képesség lehet. Az olyan mesealkotó tehetség, az olyan csodálatos, kimeríthetetlen elbeszélő képesség, minő a Jókaié, nemcsak hogy a mi irodalmunkban még nem jelentkezett, de a világirodalomban is ritkítja párját. A ki pedig a mesésző és elbeszélő tehetséget a regényíróra nem tartja lényegesnek, annak nincs fogalma arról, hogy mi a regény.

Ziegler is nagyon kevéssé becsülheti a mesealkotó erőt. Mutatja ezt az is, hogy mily megsemmisítő gúnnyal beszél Jókai képzeletéről, vagy jobban mondva a képzeletéről általában. Pedig eddig elé még nem létezett olyan számbavehető esztétikus, a ki a költői lényeg legelső és

legjellemzőbb tulajdonságának nem épen a képzelő tehetséget tekintette volna. És nincs olyan realizmus, a mi ezen valamit változtathatna. Minden művészi tehetségnek legfontosabb alkatrésze a képzelő-tehetség lesz és marad mindörökké.

Mert egyedül a képzelő-tehetség az, mely a valóságot pótolhatja. A valóság nem nyújtja a művésznak azokat a tárgyakat, melyekre egy bizonyos pillanatban épen szüksége volna. A művész tehát előteremtí öket képzeletével és szemléli őket, sőt kísérleteket tesz rajtok, a nélkül, hogy valóban jelen volnának. A képzelet tehát az a művészre, a mi a laboratórium a vegyészre nézve.

Azt megengedjük Zieglernek, hogy Jókai nem jellemez következetesen, hogy valószínűtlen helyzeteket is teremt, hogy bűvész módjára maga is bemutatott alakjai közé lép és örökké mosolyog, hogy gyakran szemfényvesztő játékokat űz stb. stb., de mindez a hiba nem ér fel az ő gyönyörű mesealkotó tehetségével, melylyel, ha realiztikus regényíró csak felényi mérvben is bírna, az egész világot áraszthatná el művészetének fényével.

Az egyoldalú realisták általában hajlandók az érdekesítésről is lemondani az elbeszélésben. Ez onnét van, mert szeretik művészetüket a festészet és szobrászathoz hasonlítani. Amde a képzőművészetek egyszerre nyújtják tárgyaikat és így érdekesítési eszközökre nem szorulnak. A költői mű ellenben az időben fejlődik ki előttünk és így a költőnek nem szabad felednie, hogy minden előre tett lépésnél újabb és újabb várakozást kell keltenie, a mit csak úgy érhet el, ha az olvasó képzeletét erős mozgásban tartja. A hol a költőben a képzelet el-lankad, ott kezdődik az olvasó unalma. Melyik író mondhatja magáról, hogy az embereket oly kevéssé unattá volna, mint Jókai? Pedig Voltaire szerint az

TIHANYI MIKLÓS.

Egy művésztől akarnék képet írni, kinek egyes alkotásait figyelemmel és legtöbbször dicsérettel kísérte az időszaki kritika. S a hogy elindulok az emlékezés szárnyain vissza a dicséletes múltba, hogy ismét tanúja lehessen az ő diadalainak, hogy újra és újra halljam a mulató közönség riadó kacagását, sűrű tapsait és a lelkes éljeneket: megilletődve állok meg egy nyitott sír szélén; körültem a sírok ezrei, a bánatos özvegy és a tehetetlen árva; és előttem a koporsó oldalán aranyos betűkkel írva: Tihanyi Miklós, élt 35 évet. — Kacagó kedvem elborul: én is sírok a többiekkel, siratom azt az elmúlt 35 évet — a következendőt 35 évet, siratom a szép múltat a dicséletes jövőért, melyben mi hittünk, s melyért ő dolgozott.

Igen, dolgozott: csöndben és zajtalanul, de törhetlen hittel és szorgalommal. Ha néha kifáradva tehetségéhez nem

melő szerepekben egy-egy zokszót ejtett, jelen állapota miatt: biztatásul elég volt annyit mondani: «Majd a nemzeti színházban!» — és legott visszanyerte aranyos jó kedvét. Jóleső titkolózással, mondogatta válaszképen: «Már készen vagyok Orgonnal, most tanulom Harpagont, — csak azért, hogy az eszem be ne gyepesedjék» — tette hozzá nagy szerényen.

Ez mutatja, hogy ő maga sem tekintette magát kész művésznek: a mint hogy még nem is volt az.

Voltak kitünő alakításai nagy számmal; sőt áll az is, hogy nem volt szerepe, melyet egészen elejtett volna; de tökéletesen kidolgozott és bevégzett alakot nem mutatott be egyet sem. Nem is csoda. Az öntudatos művészi munkára nem volt sem elég ideje, sem elég érettsége. Játszott százfélét, és minden rendszer nélkül. A népszínház változatos műsorában alig van darab, melyben neki elsőrendű szerep ne jutott volna. Ilyen tág mezőn lehetetlen megtalálni a keskeny ösvényt, mely a tökély ormára vezet: mindenben pedig nem lehet egy ember tökéletes, még a legnagyobb tehetség sem.

Mindazonáltal bírt határozott művészi

egyéniséggel. Eredetiség és természetes a fölfogásban: egyszerűség és közvetlenség a kivitelben; keresetlen jóízűség az előadási modorban különösen tipikus magyar paraszt alakjainá, páratlaná tették őt, mióta Szigeti József megszűnt az ilyen mű szerepeket játszani. Volt azonkívül egy erénye, melyet senki nem bírt kartásai közül oly mértékben, mint ő s ez hamisítatlan, határtalan jó kedve. A jó kedv, mely oly ritkaság ebben a mi beteges ideges korunkban. A hol ő megjelent, életben és színpadon egyaránt, ott a vidámság lón uralkodó a szíveken. Az az ő erőtlől duzzadó hatalmas termete, lassú, de ruganyos járása és mozdulatai, alma gömbölyűségű telen-nyáron kopaszra nyírt feje, húsos arcza, apró, folyton mosolygó szemei, kissé gúnyoros vékonysegélyű ajkai, — derült hangulatot keltettek, még mielőtt szólt volna. Ez a derült hangulat rögtön nevetésben nyilvánult, mihelyt szólni kezdett. Zamatos mondásai, csípős, de soha nem sértő megjegyzései, vidám ötletei, és az a keresetlen könnyűség, és főleg az a komolyság, melylyél ő azokat előadta, azon az ő baritonféle majd recsegő majd borízú hangján, — ellenállhatlanul nevetésre ingerelték hallgatóit. Jó kedve központjává tette bármily társaságnak,

irodalomban csak egy genre tilos, t. i. az unalmas.

Ziegler maga is ír elbeszéléseket, még pedig a naturalizmus receptje szerint. O egyáltalán fanatikus híve Zolának, a mint-hogy irodalmi ágense is. Nem csodálkozhatunk, ha Jókai iránt kevés rokonszenvet érez. De nagyon téved, ha azt hiszi, hogy mi Jókait vakon bálványozzuk. Bizony, ha a «Budapesti Szemlé»-től függene, már rég óta Pálfit tekintenők a legnagyobb élő regényírónak.

PALÁGYI MENYHÉRT.

KRITIKÁNK «KRITIKUS» ÁLLAPOTA.

POPE, a ki «versekbeni okoskodásra születve volt», a műbírálatról írt ismeretes essay-ét azon gondolattal kezdi, hogy nehéz megítélni, vajjon a rossz író vét-e nagyobbat, vagy a rossz műbíráló. Hallgatagon bevallja tehát, hogy mind a kettő vét. Csakhogy míg amaz a türelmet gyötri, emez az ízlést rontja. Ha a rossz író vétkéhez hozzászámítjuk még azt is, hogy a drága időt rabolja, vagy hogy unalmat idéz elő, sőt ha mérlegbe vetjük bosszúságunkat is, mégis a rossz kritikus felé fog hajolni a mérleg, mert az ízlést rontani mindenkor nagyobb vétek emezeknél. A kritikus épp úgy hivatva van a jó ízlést szolgálni, mint a pap a jó erkölcsöt. A jó ízlés törvényeit kell alkalmaznia a műre, s egyenlő beszámítás alá esik akár ha ő nem ismeri eme törvényeket, akár ha szánt-szándékkal rosszul alkalmazza azokat.

S akadnak ám kritikuskaink mindkét genreből. A kritikuskok nagy számából azt lehetne következtetnünk, hogy «bírálni könnyű», ha ugyan nem rejlenék e mondásban ama vastag tévedésnek a csírája is, melyből észrevétlenül fejlett ki az az «első» növény, mely a komoly műbírá-

lat törzsétől lassankint elszívja az életadó nedvet, a tekintélyt. Kritika tekintély nélkül!

Tények beszélnek! Hogy Shakspeare annak idejében kegyetlenül lekritizálta Green úr (kinek neve éppen csak ez által maradt fenn), vagy hogy közelebről beszéljünk, pl. a Bánk-bánt elmellőzték egyéb gyenge művek mellett, az ilyen tévedés kívül áll az általános kereten. Nem volt elég érett a kor, hogy megértse őket. Nagy szellemek sorsa ez. De a mindennapi élet kritikája teljes józansággal gyakorolhatja nemes feladatát, ha felfogván hivatását, éppenséggel nem akarja könnyűnek tekinteni azt, a mi nehéz, s nem akar fölületesen átsikamlani azon a helyeken, melyek mélyebb kutatás: kívánnak. Szóval a kritikának mindenkor szem előtt kell tartania Pope azon mondását, hogy «veszélyes az ízlést rontani».

Hiszen régi dolog, hogy a kritika szoros összefüggésben áll az élet praktikumával, úgy annyira, hogy minden új alkotás csak az ő hozzájárulásával lesz bevégezhető. Az is elismert dolog, hogy nincs előítélet, nincs közvélemény, mely ne hajolna a tekintélyes kritika súlya alatt nemcsak az irodalomban, hanem az emberi szellem nyilatkozásainak minden módjaiban. De újlag hangsúlyozni kell, hogy csak a tekintélyes kritikának lehet ily nagy, s az összes működésekre jótékony hatása, és e tekintélyt megőrizni és gyarapítani minden körülmények között az avatottaknak kötelessége.

Hivatott kritikuskaink mondják ki ité-
tüket azon irány felett, melyet napjainkban a műbírálat követ.

Sajátszerű tévedés az, mely a közvélemény szavának elsőbbséget enged a kritika felett. S vastag hibája a kritikusknak, ki hajlandó népszerűséget keresni, s minden körülmények közt tetszésre számít. Az ilyen felfogás által vesztí el a kritika prestige-ét. A kritikus előtt egyetlen te-

kintély a jó ízlés. Ő csak ennek törvényei előtt köteles hódolni. Vajjon miféle szerepe van ott a kritikának, hol egy népszerű művész újabb alkotása előtt, bár a hibákat észrevette, de azokat megróni nem meri?

Menjünk tovább. Az egészséges, józan, komoly kritikát, mely senkire nem lehet sértő, nevetségessé teszi az elfogultság, mely mellék tekintete nek hódol, komoly, tudományos színézettel. Ez a korrumpált kritika, melynek kétségkívül rossz hatása van a társadalomra, mert a társadalom mindenkor kész sa át véleményét elismert tekintélyei komoly ítélete szerint megalkotni. A helyes közvélemény megalakulását elősegíteni, ez a komoly kritika dolga. Vajjon mit mondjunk most már azon fajáról a kritikának, mely eladja magát, a reklám szolgálatába szegődve?

Kevésbé veszélyes aztán a felületes kritikuskok nagy tábora. Kevésbé veszélyes mondjuk azért, mert manapság megszerzettá vált úgy a közönség, mint az írók, különösen a kezdő írók részéről a kritikát ignorálni. Pedig a kritika a fiatal írókra nézve éppen olyan, mint a gyenge növényre a harmat még a napfény; erősíti, növeli. S ezt a napjainkban mutatózó közönyt a felületes kritika kétségkívül nagyon sokban maga idézte elő.

Nagyon helyesen tenni mindenki, ki a műbíráló tisztre törekszik, ha előlegesen áttanulmányozná Popet, ezt a mély gondolkodású s finom érzékű író, ki a kritikusknak épp úgy jelöli meg egyik életét eleméül a népszerűséget, mint a hogy vélik sokan, hogy e két fogalom, kritika és népszerűség nem fér össze. «Ne csak eszednek hódoljon ki-ki,» mondja essay-je 3-ik részében, «de mindenik barátul is keressen.» Igen, de Pope műbírálója ítélni mer akkor, mielőtt a «város bírálatát kileste»: nem elfogult, nem felületes. Jól tudja azt, hogy a tudás, ízlés, ítélet, is-

és egyaránt biztosította számára a magán- és a munkás szeretetét. (Küldtek is koporsójára egy szép koszorút, már tudniillik a népszínház szegény munkásai.) Épp így a színpadon. Megjelent: derűltég: szólni kezdett: nevetés. Pedig sem torzalakot nem vitt soha a nézők elé, sem ügyes fogásokkal nem iparkodott a nevetést kicsikarni. Maszkjai majdnem konvencionálisak voltak. Egy közönséges ősz paróka, rendes bajusz, és testszín festék. Egyetlen ránczot sem rajzolt arczára, ruházatában pedig soha sem kereste a föltűnőt. És mégis mindenki tudta, hogy nevetni fog, a mint megjelent. Azon szerencsések közül való volt ő is, kiket — mint mondani szokás — az Isten is komikusnak teremtett.

És jó kedve nemcsak a nézőtérén gyújtott: éltető meleget árasztott a színpadon is mindazokra, kik vele együtt játszottak, gyakran színész társai együtt nevettek a közönséggel jóízű mókáin, és talpraesett rögtönzéseim. Mert ezekben valóban nagy mester volt ő. A legtöbb szerepét lassankint egészen átdolgozta a maga szája ízére, — és még eddig egy író sem reklamáta átalakított mondatait.

Megesett az is, hogy jó kedve túlsókra ragadta, de ízléstelenségekre — soha. Tudott játszani a karzatnak is, de

azért a páholyok úri közönsége is nevetett játékán.

De nemcsak egyes ötletei, néha egész szerepe ott született a színpadon próba, vagy éppen előadás közben. Színtelenül kezdte olvasni szerepét az első próbán, de ha az kedve szerint valónak ígért, az első mondatok után már játszott, — pedig még nem is ismerte a darabot. Elénk temperamentuma, a teremő őserő, — melyből jókora adag lakott benne, — ragadták ellenállhatlanul. Könnyebb szerepeit haza sem vitte, csak a próbák alatt foglalkozott velők, de azért színtelenül egyet sem vitt a lámpák elé. Látni lehetett, mint éli bele magát lassankint a szerepbe: vagy helyesebben, mint olvasztja azt föl a saját egyéniségében. A teremtés módszerében csak úgy járt el, mint egy zseniális naturalista. Az is volt ő a szó nemesebb értelmében. Soha sem dolgozott tudományos apparátussal; a képzelő tehetség mozgósításával és reflexiók segítségével nem tudott teremteni. Rögtönözött szerepeit, mert észjárását nem a tanult műveltség, hanem a természetes tehetség rendszertelen tudása szabályozta. Nem sokat tanult a könyvekből, de annál többet tudott az életből.

Mindössze négy gimnáziumi osztályt

végzett, s aztán beállt színésznek. Vándorolt, éhezett, küzködött és lelkesedett, mint többi vidéki színész-társai. Okult az okosabbak beszédjén és példáján, tanult a maga kárán és hasznán; de már ahhoz Petőfi lángoló szenvedélye és tudásvágya szükségesek, hogy egy ifjú hasonló körülmények közt a kályha izzó parázsának világánál mérítsen tudományt — a könyvekből. S a míg gyakorlatias tudása hamisítatlan zamatosságban őrizte meg legnagyobb művészi erényét, — a természetes közvetlenséget: addig elméleti ismereteinek fogyatékosága legszembeötlőbb hiányának lón kútforrásává. Nem tudott szigorú önkritikát gyakorolni, s így annyira alá volt vetve az esetlegeségnek, hogy öntudatos, egyöntetű alakot alig volt képes kidolgozni. Csak Gonosz Pistáját említem, melyre pedig méltán szeretett büszkén hivatkozni. A második fölvonásban, midőn a szöllőlopásért vallatják, oly sötét színekkel festette ijedelmét, hogy komikus hatás helyett, mindig zavart keltett a nézőkben; s eltekintve attól, hogy ugyanazon fölvonás végén — a saját feje után cselekedve — még egyszer ellopja ugyanazt a kosár szöllőt, mely majdnem romlásának lón okozójává: az utolsó fölvonás végén, az előbbihez hasonló veszedelmes

meret még nem tesznek műbírálót nyilt, igaz szív nélkül. S jól ismeri feladatát, tudván, hogy kritizálni nem olyan könnyű s csekély hatású dolog, mint, sajnos, napjainkban sokan vélik.

ÉNEKES IMRE.

MAGYAR NÉP- ÉS MŰDAL.

(A Serly-Lintner vitához.)

Lintner M.: Van-e magyar dal?

Serly L.: Igenis van magyar dal!

L. M.: Nem igaz, mert csak magyar nép- és műdal van.

S. L.: Kérem «én a bécsi conservatoriumban Krenn F. tanártól tanultam...» Tetszik tudni, a «Csicsóné» egy zenészi «epigramm», de nem tudom, mi az a «műdal»... határozza meg ön.

L. M.: Maga a zongora billentyűből halássza ki a dalokat, melyek mind selejtsek...

S. L.: Ön eszmetorlódásban szenved...

L. M.: Önben közönséges, a legkevésbé sem költői lélek lakik s műveiben a romlott ízlésű közönség rabjává alacsonyul...

S. L.: Ön zenészetileg egészen bárdatlan, minden szavából kisugárzik a rosszakarattal párosult vastag tudatlanság. Hogy az én dalaimról mit tart, azzal nem törődöm, írjon jobbakat..., de azért felszólítom az urat, hogy ne merészelje az én dalaimat «önző s hólyagként felfúvódott dagályos hangon dühös egérinté megátadni...», én a népszínház karmestere vagyok....

L. M.: Boldog Magyarország! te válógathatsz a koszorús szerzőkben.

Ez lenne röviden extractuma ama páros viaskodásnak, mely Serly és Lintner urak között a «Harmonia» hasábjában történt. Lintner úrtól elvártuk volna, hogy Serly úr viszonylására még egyszer szót emeljen: de Serly úrtól meg nem reméltük, hogy higgadt, világos és meggyőző bizonyítékok helyett szintén azon hibába essen, mit ellenfelének megboesájthatatlan hibául rótt fel, t. i. hogy a legdurvább személyeskedésbe keveredjen.

Serly úr azt állítja, hogy van magyar dal és magyar népdal. Magyar dal az, melyet a zeneíró szerez s magyar népdal az, melyet a magyar nép teremt; Lintner úr pedig azt állítja, hogy vannak csupán népdalok és csupán műdalok, a dal magában véve nem létezik, vagyis csupán népdal az, mit Serly úr dalnak keresztelt el..... Holott egyik úrnak sincs igaza: Egyfelől Serly úrnak nincs igaza, mert a zenészetileg képzetlen nép s a képzett zeneíró által szerzett dal egyaránt lehet népdal, a mint azt hiszem, hogy «Híres város az alföldön Kecskemét» és «Csak egy kis lány van a világon», melyeket Szentirmai (Németh) szerzett s pl. «Édes anyám ha bemegyén Egerbe» vagy «Pérez van az én pitykés lajbim zsebében», melyeket zenészetileg képzetlen természet fiait teremtettek, egyaránt valóságos magyar népdalok is; másfelől Lintner úrnak nincs igaza, mert a magyar népdal és a magyar műdal egyforma jogossággal «dal».....

Hogy azonban igazságunk legyen, határozzuk meg, mi a «népdal» s mi a «műdal»? Népdal azon dal, mely a nép ajkán terem s annak egyszerű gondolkozási módját, képelem- és érzelem-világát tükrözi vissza. Természetes, hogy az ilyen dal, mivel a nép ajkán terem, formájára és kifejezéseire nézve többnyire egy téren mozog. Az úgynevezett «műköltő», ha ilyes kül- és beltulajdonokkal, amazzal

megegyező dalt teremt, az is népdal.... Ezzel szemben «műdal» minden olyan más dal, mely kifejezéseiben válogatottabb, hangulatára nézve emelkedettebb, formájára nézve határozottabb s okvetlenül a költői lélek öntudatos működésének terméke.

Hogy a magyar nép által szerzett dalok hogyan születnek s hogyan nyerik azt a befejezett szépségű egészet, melylyel bírnak, azt sokféleképpen lehet elképzelni, csak épen úgy nem, mint a hogy azt Serly úr a «Magyar Salon»-ban lerajzolja, mert a magyar népdalokat többnyire nem is egy személy szokta megkomponálni s úgy borozás közben, cigányzene mellett s ehhez rögtönözve, semmi körölmények közt nem. Tény az, hogy mi csak már mint meglévő egészet és szépet halljuk annak a száználküli dalnak tized-századrészét, melyet a nép teremt s mely hozzánk eljut..., csak tized-századrészét, mert pl. egy hortobágyi «jó dalos» csikós vagy juhász egymaga eldalol néhány tucat olyan dalt, melyet azon a vidéken kívül más helyen nem hallhatni sehol sem....

A «Magyar Salon» márcziusi számában ilyenformán ír Serly úr: «S mi azon óriási hibában tévelygünk, hogy közönyösen elnézzük, hogy e műzeneköltők által szerzett dalok is népdalnak nevezessenek, nem gondolva meg azt, hogy ezzel a külföldiek előtt magunkról szegénységi bizonyítványt állítunk ki, mert a külföldi, a ki a magyar zenéből csak az operát és a népdalokat ismeri, azt hiszi, hogy nekünk dalköltőink nincsenek is egyáltalában; mert minden népdal szerzését a népnek tulajdonítja»..... Tehát azért kellene a «képzett» zeneszerzők dal-szerzeményeit pusztán csak «dal»-nak nevezni, hogy a nép által szerzett daltól meg legyen különböztetve... Ez bizony annyiban jó lenne, hogy látna meg akár-

helyzetben eszébe se jutott igazán megijedni, hanem mintegy élczelve emlegeté árvaságát. És kivéve talán Tündérlakbéli pompás tábornokát, alig volt szerepe, melyben ilyen kisebb-nagyobb botlásokkal ne találkozhattunk volna.

Gsak most, újabb időben tapasztaltam e téren is haladást fejlődésében. Egy-egy szerepét kritice kezdte kidolgozni. S bár ez nem igen akart kezdetben teljesen sikerülni, idővel bizonyára szép eredményekre vezetett volna, — különösen, ha egyéb körülmények, mint a magasabb műfaj, mely megköveteli a műgondot; egy magasabb műintézet, mely a míg elég időt ad a tanulmányozásra, addig bőséges segítséget is nyújt az ilyennemű munkára: kedvezőleg istápolták volna őt nemes iparkodásában.

De miért is törté volna ő magát eddig a komoly tanulmányozásban, midőn íróink nem is írták, hanem szabták rá a szerepeket. Ő bizony egyszerűen fölvette magára az ilyen szerepet, mint a subát, és alul maradt az, a ki volt annak előtte is, a vidám Tihanyi. Úgy is ott volt ő minden szerepében. Tihanyit mindig föl lehetett ismerni, hítták légyen Petáknak, Kecsegnek, Siskónak, Dicsőnek, vagy épen kornevilli bírónak. Pórusul járt az az író vagy szereposztó,

rendező, ki kifelejtette a játékból az ő egyéniségét. Igaz ugyan, hogy nagyon sokféle szerep illet jól egyéniségéhez. Eltekintve törőlmetszett magyar falusi alakjaitól, melyekben legszebb alkotásait bámulhatta a műértő, élvezhető volt az ő játéka a vígjátékban, bohózatban, sőt az operettekben is nem kis mértékben. Egyáltalában a míg komikai hatást kellett elérni, addig bizton lehetett számítani tehetségére; de már drámai hatást nem tudott elérni soha, bár többször megpróbálta. Mint az életben, ha komolykodni kezdett, s tágultak mellőle hallgatói: úgy fordult el tőle a közönség kegye, ha játékaival meg akarta indítani. Ez alatt nem az egyszerű elérzékenyítést akarom érteni, mert ahhoz nagyon jól tudott. Könyeket csalt a szemünkbe, de megrendíteni nem volt képes. Pedig volt elég heve, érző szíve, nagy készsége az erős kifejezésben, hatalmas ereje a széles mozdulatokban; de hangja egészen alkalmatlan volt az erősebb indulatok kifejezésére. Nem volt abban semmi ércz, semmi szenvedélyes erő és hév. Színtelen organuma volt, mely vagy elfulladt, vagy kiállhatatlanul sértővé vált az erősebb kitöréseknél.

Csak egyszer sikerült megdöbbsenteni nézőit. Oh, az szívet facsoro látvány

volt. Hörgő hangon rebegte neje és gyermekei nevét, bal kezével görcsösen kapott szívéhez; aztán egy nagyot sóhajtott — és meghalt. Meghalt, de nem játékból, hanem örökre és igazán. Meghalt, és vele kidőlt a Népszínház művészi gárdájának egyik legélesebb oszlopa.

S ha fájdalmas érzetet kelt a méltányosan érző szívben az a tudat, hogy a színészszel összes művészi termelése a sírba hull: mennyivel kínzóbb ez a fájdalom, ha — mint ez esetben is — a hant alá temetett kincseknek értékesebb felét a reményteljes jövő kigondolt, de meg nem valósított nagy alkotásai képezik.

Igy látom én Tihanyi Miklóst, a művészt, még egyre hulló könyeimen keresztül. Ha sikerült oly képet írnom művészi egyéniségéről, mely legalább halvány körvonalakban fogja szemléltetővé tenni nemes alakját azok előtt, kik őt nem ismerték: kegyeletemnek csak parányi részét róttam le az iránt, kit mint embert barátilag szerettem, s kit mint művészt mindig nagyra becsültem.

VERŐ GYÖRGY.

mely idegen nemzetbeli is mindjárt, hogy ez meg az a dal nem a tősgyökeres magyaros érzelem kifejezése, hanem valami «vad» műzeneköltő phantasiájának szüleménye, olyan zeneköltő, kinek termékenységétől mentsen meg a magyarok istene... mert annyi bizonyos, hogy van elég magát magyarnak nevező dalköltőnk, kiknek működése a magyar dalirodalomra határozottan káros. Ilyen kártékony magyardal költőnek tertom én (s nem csak egyedül én) Serly Lajos urat. Hogy azonban úgy ne tűnjön fel a dolog, mintha és is csak «dühös egér»-ként akarnám megtámadni dalai értékét s minden alap nélkül a levegőből beszélnék, «tényekkel» fogok szolgálni nevesetesen a népszínművek közül, melyekhez ő írt zenét; előveszek egyet — s nem is a «Tót leány»-t, vagy a «Czigány Panná»-t — s az abban előforduló összes dalokat egyenként fogom megmutatni, vajjon van-e azokban igazi magyaros, van-e belbecsök s ki vannak-e úgy dolgozva, mint azt egy népszínházi karmestertől s egy magyar dalköltőtől az ember méltán megvárhatná, hanem álljon itt néhány dal, mely a megjegyzéseket természeténél fogva provokálja.

Itt van pl. a «Dal a mézeskalács sztről». Egy nyolcz taktusos dalocska, mely semmi szín alatt nem magyaros, de legyen bár a dallam magabavéve akármilyen magyaros, ha a dallammenetben rejlt természetes harmóniákat nem használjuk alá, elveszti nemzeti jellegét. Ezen dallam első fele szükségkép kívánja az első ütenyben az A-durt, a második ütenyben az alsó dominans, a harmadikban a H-mollt, a negyedikben a felső dominans, mert e negyedik üteny egyúttal félzáradék is kellene hogy legyen, s miután a dal második fele újolag A-durral kezdődik, első felének utolsó ütenyében határozottan nem is elfogadható az A-dur. Serly úr azonban így harmonizálja a fenti 4 ütenyt: az első üteny A-dur, a második H-moll, a harmadik E dominans, a negyedik A-dur. Az ilyen harmonizálás természetesen esetlen s főképp nem magyaros.

A «Tekintsén, kacsintson...» bizonyára olyan dal, mely a «költői ihlet jelenlétében» teremtett. Nincs benne semmi érdekes, semmi új, harmonizálása pongyola, záradéka gyenge s csak éppen annyiban lehet záradéknak nevezni, a mennyiben a már megütött tonika után felvannak lépve az alsó dominans is. Különben maga a dal 4 soros szövege is olyan, hogy arra bajosan lehet valamirevaló dalt írni.

Tekintsén, kacsintson a szemébe,
Ólelje, szorítsa a keblére,
Kit meghurczolt világszája, világszája
S el is hagyott hűtlenül a babája.

A zongora-kivonatban az időméret nincs meghatározva, de bajos dolog is az, mert ezt lassan is, sebesen is eldalolva egyformán furcsa. «Tekintsén, kacsintson...» ezt bizonyára pajkosan kellene énekelni, de akkor a harmadik sornál hogy jön a «kit meghurczolt világszája» ki pajkos hangon? vagy ha az egész dalt az utóbbi sor kedvéért lassan, szomorúan éneklé az énekes, hogy fog akkor hangzani ez a sor, «Tekintsén, kacsintson a szemébe». Különben e dal első fele amaz ismeretes népdal első felével azonos, mely így szól: «Nagy hófúvás van», második fele pedig valóságos tót. A 12. és 13-ik taktusok

között pedig van egy díszes oktáv-menet a legfelső és legalsó szólamok közt, mi egy népszínházi karnagytól nagymérvű figyelmetlenség.

«Hej, haj nekem azt sobasem...» D-mollban írva, de annyira alaposan D-mollban, hogy a tonicán és dominánson kívül egyáltalában semmi más harmóniát nem is használ az egész dal harmonizálásában mindvégig, pedig az 5. 6. 7. 8. ütenyben határozottan F-dur és C-dominans kívánna a dallam és fül. Persze a 7. és 8. üteny utolsó hangjegye ez esetben D helyett C kellene hogy legyen. Kétlem, hogy valaki ily feltalálással elfogadja e dalt magyarnak. Vannak ugyan afféle magyaros végeztek benne, melyek a látszatot némileg megadják, de az csak olyanformán jön ki, mintha valamelyik sudaninak meztelen lábára sarkantyút kötünk s szájaiba debreczeni pipát dugunk, azért magyar nem lesz az.

A «Baja neki nem eskik...» bekezdésű dal szinte színszegény, csimpojára való nóta. Ezt meg azzal igyekszik magyarossá tenni Serly úr, hogy bővíben használja benne a «Körösi» lábakat. Apropos láb... Hát az megjárja-e, hogy e három szótagot «semmit se», mely határozottan «— — —» két hosszú s egy rövid, így használja valaki: «— — —» azaz két rövid és egy hosszúnak, mint ez a 15-ik ütenyben van... vagy lehet-e a 18-ik ütenyben «s oda» két szótagot helyesen így használni: «— — —» mi így hangzik aztán: «s ó — da» vagy «sóda.»

Az ominózus «Csicsóné...» persze nem a Serly úr népdala, de azért ezzel is illetlenséget követ el. Az első taktus, melyet csak (E-durban lévén letéve) tisztán E-dur akkorddal, vagy esetleg tonika és dominanssal lehetne kísérni, úgy van letéve, hogy az első ütenyben még a «cis» dominans is bele van keverve.

Ezt az eljárást «Csicsóné»-nak első taktusa el nem szenvedti, van azonban egy másik dal, mely ilyenformán van harmonizálva, a «Piros, piros», csak hogy annak természete megkívánja e harmonizálást, minthogy a dallam az első ütenyben csak a harmadon mozog. Lehetséges, hogy ettől kapott kedvet Serly úr a «Csicsóné» is így harmonizálni, a mivel azonban csak azt érte el, hogy tisztátlan munkát vitt véghez, vagy nem elég nagy «szarvas hiba»-e az, mikor a basszusban a «cis»-dominans nagyharmada az «eis», felmegy fis-re, s a melódia h-ja, mely a «cis» dominans kishetede, felmegy é-re.

A «Barna legény...» Egy olyan remek dal, mely három más meglevő magyar dalból van összegyúrva. Négy ütenyből áll a zongora kivonatban is a bevezetés s az két hang kivételével a «kalapom, kalapom...» dalnak négy első ütenye. Magának a dalnak nyolcz első ütenye azonos a «ki tanyája ez a nyárfás» című népdalnak 8 első ütenyével, legkevésbé sem előnyös változtatással; második fele pedig (a 8. utolsó üteny) a «Mikor én még kicsiny voltam» dalnak 7 utolsó ütenyéből 8-ra nyújtott nyakatekert másolata. Ez sem az «ihlet jelenlétének perczében» született.

Az «Úri tempó — paraszt tempó...» couplet F-durban, szintén tót melódiával s dudára való kidolgozással jelentkezik.

Az egész dal 27 ütenyből áll s az egészben tonika, alsó- és felső dominanson kívül más akkord nem existál. Az 5. 6. 7. 8. taktusokban felhasználja Serly úr a «Csicsóné» s pedig annak egész első felét, azaz négy ütenyt s itt úgy is harmonizálja, mint az eredetit is kellett volna harmonizálnia, t. i. tisztán a tonika hármassal hangzattal kíséri. Ez a dal szintén nem a költői phantasia szüleménye.

Itt van még «Csak ne kéne várni papra...» G-durban. Ugy is mint dal, úgy is mint magyar dal szörnyűséges, különösen a kidolgozással együtt. 4/8-os ütenybeosztással és Andante időmérettel. A négy hosszú első üteny egy valóságos mélabús tót dana; a 8 ütenyből álló második rész dallamrésze magyaros rhythmussal dicsekedhetik, de eredete igen gyanús; s harmoniai háttére monoton, nem magyaros. Dallam és háttér együttvéve hétköznapi, semmitnemmondó, elcsépelet motívumokból áll. A harmadik rész (négy ütenyből G-mollban) szintén igen-igen tót styllben tartva. A negyedik rész aztán beboronálja az egész dalt esetlenségével. De ez mind semmi... tessék a négy első ütenyben levő 9 egymásután következő plump quart lépést megnézni a két szélső szólam közt... itt ugyanis a dallam és a legmélyebb hang következőleg haladnak párhuzamosan szép egyetértésben:

A felső szólam	a-je	e-re,	az alsó szólam	gis-e	a-ra,
" "	e	c "	az "	a-ja	fis-re,
" "	c "	d "	" "	fis-e	g "
" "	d "	h-ra	" "	gje	e "
" "	h-ja	a "	" "	e "	d "

megy s így tovább. Ha ezt Serly úr öntudatlanul írta így, akkor nem dicsekedhetik azzal, hogy alaposan ért a szólamvezetéshez, ha pedig öntudatosan cselekedte, akkor be kell ismernie, hogy jó ízlésben szűkölködik, mert ez olyan kézzelfogható esetlenség, melyhez bővebb magyarázat nem kell. «Szépen zöldel az eperfa levele...» még a legtisztességesebbek egyike, amennyiben határozott plagium benne ki nem mutatható, ámbar ebben sincs inventio s kidolgozása különösen a 9—17-ik ütenyig a világért sem nevezhető tisztának.

Végre «Szépen szól az erdőn a fülemile...» F-durban. Maga a dallam szöveg nélkül elég életre való, de ez sem a Serly úr érdeme, mert e dal sem eredeti. Ettől eltekintve azonban, miféle metszet beosztás ez:

Szépen szól az erdőn a fü- | lemile.
Hallgatom de, hej! be fáj szí- | vem bele.

mikor a természetes metszet így ajánkozik:

Szépen szól az | erdőn | a fülemile,
Hallgatom, de, | hej! | be | fáj szívem bele,

vagy így:

Szépen szól | az erdőn | a fülemile,
Hallgatom, | de, hej! | be | fáj szívem bele.

A mi e dal eredetiségét illeti az a következőkből tűnik ki: Az 5 első üteny ebből a népdalból van átvéve: «Nem aludtam egész éjjel egy órát», még pedig a 2 első üteny változtatás nélkül, a 3. 4. 5. üteny pedig némi módosítással, a 6. 7. 8-ik üteny a «Kalapom szememre vágom» dalnak 3 végső ütenyéből van átültetve, s ezzel be lenne fejezve a musztrálás. Azt hiszem ki lehet mondani, hogy a «Vén kupecz» Serly úr által írt

eredeti dalainak legnagyobb része plagium s pedig merészen kivitt plagium, a megmaradt rész pedig határozott tót styl; a dalok harmonizálása pongyola és ízléstelen s legkevésbé magyaros; a kidolgozás pedig gondatlan s nem tiszta. Felkérem Serly Lajos urat collegialis bizalommal, hogy ezentúl, ha efféle plagiumok elkövetésére hajlandósága lesz, szíveskedjék az átvett részeket idézőjel közzé tenni.

Ha Serly úr azt mondja, hogy az ő dalai tótok, akkor semmit sem szölok, de ne vindikálja magának a magyar dal-költő titulust, mikor egy tisztességes magyar dalt sem tud megírni. Valóban kívánatos volna ha Serly úr többet foglalkozna afféle «magyar dal és népdal» forma czikkeik írásával, vagy megmaradna a dirigálás mellett, mint hogy magyar dalokat szeressen, akármit hisz is magáról, mert annyi szent igaz, hogy ebbeli munkálkodásával valósággal megmértelyezi a magyar dalirodalmat.

Nem akarok meglévő érdemeiből semmit levonni, elismerem, hogy vannak csinosabb munkái is, pl. «Czigány Panna»-ban a «Tűk dal» a «Tót leány»-ban a «Nyúl dal» stb., de azt határozottan merem állítani, hogy egy tisztességes szép magyar dalt semmi körülmények közt nem képes összehozni, mert azt sem tudom ám elhinni, hogy a «Bánatosan zeng a madár» című dalnak valósággal ő legyen kifogástalanul megteremtője. Tessék engem jól megérteni: azt tartom, hogy Serly úrnak nincs spirítussa a magyar dalíráshoz. Ez előbbieik kapcsában újlag kijelentem, hogy a magyar dalirodalom ellen ilyen urak által elkövetett merényletekkel szemben mindig résen fogok állani.

KÉSMÁRKY ÁRPÁD.

SZÍNHÁZI HÍREK.

= VÁRSZÍNHÁZ. Hunyadi Margit a színház új és tegyük azonnal hozzá máris legelőkelőbb tagja kedden lépett fel először Sardou Fedorájában. A jeles művész lehetségessé teszi, hogy majd ezután a színműről komolyan fognak beszélni: véget vet azon nevetséges erőlködéseknek, melyekkel néhány teljesen hivatatlan színész és műfajban kínos vergődésben akart hamis, csinált művészettel a rossz ízlés és a theatralis álfogalmak számára prozelytákat toborzani, s kiknek felemelésénél a kritika önkéntelenül pessimistikus sopánkodássá, de még több esetben méltatlankodó káromkodássá volt kénytelen fajulni. Hunyadi Margit asszony fellépése legalább a reá tartozó rayonban igen örömdetes újítást jelzett. A tehetséges és gondolkodó színész egy csapással birt magának elismerést és becsületet szerezni. Előnyös megjelenés, kerek, fejlett játék, magas fogú technika, erő, tűz, energia és kiváló fokozási képesség a kritérium, mely Hunyadi Margit asszony föllépésének sikerét egybefoglalja és méltatja. Sardou oly kevéssé va' ószínű Fedorája immár nálunk a második jeles alakító nőre talált és ha Hunyadi Margitot a sziszegő hangok kiejtési nehézsége a külső integritás elérésében nem gátolná,

oly magyar drámai művésznővel büszkélkednénk, ki e meddő időkben nagy becsét képviselve előadó művészetünkben. Szóltunk érett technikájáról. A mellett, hogy a nehézségek igazán könnyed legyőzése árulta el ez előnyt legjobban, kissé túlságos minutiozus erőfelosztásban nyilvánult. Igaz, hogy a szerény és nem követelő fellépés, mely kevesebbet ígér, de annál többet vált be — és ez Hunyadi asszonynál így volt — jó benyomást tesz, de egyszersmind nyílt betekintést enged a művésznő nagyon is rationalis kártyajátékába. Az erőkimélés az első felvonásban hibás volt, mert a végjelenet nem hangzott ki a helyzetet megillető éclattal. A művésznő ne legyen rendszeres ott, hol a szerep az expositio bouleversementjét betetőzi. A második felvonástól kezdve, folyton emelkedett játéka, a nagy jelenetek kulminációit ereje helyes számításal befejezett kivitelre segítette és több momentum volt, melyben az igazi szenvedély megrendítő és megható hangokra fakadt. A vidék félszűrségei közül keveset hozott magával. Mozdulatai kerekék és nem nélkülözik az elegans nonchalance bizonyos nemét, arcz és szemjátéka kifejező, helyenkint szellemes, deklamációja őszinte és közvetlen melegségű. Kifogásoljuk csak a túlságos ágálást és a hatást keresve kereső u. n. komédizálást. Együttvéve Hunyadi asszony nem közönséges sikert aratott és érdeklődéssel várjuk további fellépéseit. — Igen sajnáljuk, hogy az igazgatóság üdvös újításai nem kimélték meg a közönséget Beödyné Sokareff Olgájától. Ha a színművészet világában a művészet ellen elkövethető hét halálos bűnön kívül még egy tuzat volna, az mind Beödyné asszony lelkét nyomná és azokét, kik e szerepet reá bízták. Az abszurditást ennyire vinni már csak nem szabadna, valamint a színházat sem azon jelenet színhelyévé tenni, melyben a közönség akaratlanul kikaczag egy hölgyet. És hogy ez megtörtént, azt Beödyné legjobb akarói sem tagadhatják, de tenni kell róla, hogy ily jelenet ne ismétlődjék, melyért a szavatolás talán nem is annyira a színésznőt, mint a rendezőt illeti, ki az embarrasba hozta.

= BÚZAVIRÁG, Deréki Antal népszínműve a várszínházban nem járt oly szerencsésen, mint a múlt nyáron a színkörben. A hosszadalmas felvonásoknál nem eszközöltek rövidítéseket, minek folytán fárasztó és gyakran unalmassá is vált az előadás, kivéve azon jeleneteket, melyekben *Blaháné* brillirozott játékaival és gyújtott dalaival. A nagy művésznő szép alakítását kivéve a többi közreműködők nem feleltek meg a szerepek követelményeinek és messze mögötte állottak annak a vidéki társulatnak, mely a darabot nyár derekán nyolcszor adta folyton szép számú közönség előtt. A szereposztás egészen el volt tévesztve, másrészt pedig magában véve gyenge kezekben voltak. A zenénél ugyan kölcsön vették Serly nevét, de a dalok százfélől voltak összeszedve és összekeverve, a mi szintén csökkentette a hatást. *Kiss Mihály*, a ki a «Csikós»-ban oly szépen mutatta be magát, sehogy sem tetszett. A szerephez úgy látszik kevés kedvvel fogott, dalait nem hozhatta érvényre, mert azok nem feküdtek hangjában és nem is férfi előadására szánvák. Az arrangement oly frisseket adott a különben derék éne-

kes szájába, melyek csak Blaháné vagy más jóhangú és jó előadású művésznő előadásában jöhetnek érvényre. *Fenyvesi* adta a jegyzőt és *Réthey* Törzsököt. Mind a két fiatal színész a szereposztás áldozata volt. Megfordítva több sikere lett volna mindegyiknek. Fenyvesi a parasztgazdákat elég jól szokta játszani, míg Réthey képességeihez a jellemek közelebb állanak. Így aztán kiki a maga individualitását olvasztotta szerepébe. Réthey karakterizált egy egyszerű paraszt szerepében és Fenyvesi pattogott a többé-kevésbé reflektív szerepben Rétheyt figyelmeztetjük, hogy ne vigye a maszkirozást a túlságig, mert, mint ez esetben történt, sokszor tanulmányfő helyett karrikaturát nyújt. Azután hogy szabad *Lenkeynek* komikus szerepet adni. Lenkei csak akkor komikus, midőn drámai szerepet játszik. A borbély mégis csak komikus eret kíván, melylyel *Lenkey* nem rendelkezik. Így a hálás szerep az üres és száraz kezelés mellett elveszett. A szerző nagyon megköszönheti alakjainak megsemmisítését. *Makó* is többet csinálhatott volna a vén juhászból. Épp oly kevéssé volt a helyén *Rónaszéki*, ki a Pistából túlságos vastag, a népszínműhöz nem méltó torzalakat csinált, telve viasztszö outrance-okkal. Legjobban feleltek meg *Mezey* és részben *Beödyné*, ki valahára neki való szerepet játszóit elég erővel és színszerűséggel de a nála szokásos túlkapásokkal. *Laczko* és *Ürményi* kisasszonyok, az új tagok meglehetősen kedvezőtlen világításban mutatták be vidéken érlelt tehetségüket.

= A NÉMET SZÍNHÁZBAN Kraft Éva k. a. a königsbergi színház tagja kétszer lépett fel a héten szerződöttesi célból, még pedig «*Nanon*» című operettben, és a «*Koldusdiákban*». A vendéget, mint halljuk, nem szerződöttették. A kisasszonynak igen rokonszeves megjelenése van, de hangja kicsi és kiénekel, és csak a minden tekintetben figyelemre méltó élnék s természetes játékával tudott a közönségre hatni, a miért az nem egy ízben adott tesszésének kifejezést. Pénteken Rosen «*Halbe Dichter*» című bohózata adatott elő. A feltűnő léhasággal megírt rövid darabka annyiban tölti be színpadi hivatását, hogy banális szöviczczeivel és sokszor elhasznált, de nagy routinnal alkalmazott helyzeteivel a nevetni szeretőket elégti ki. Meg is teszi ezt, de nem azokkal a nagyobb erő kifejtéssel, melylyel az új berlini vígjátékírók nemzedéke teszi. Tehát sem az apparatus, sem a mese nem új és az idegcsiklandozó szerek is régi praktikusok konyhájából kerültek ki. Meséje sokban hasonlít a «*Sabinnók elrablása*»-hoz, a mennyiben a bonyadalmat, félreértéseket és ártatlan bosszantásokat ismét egy színdarab idézi elő, melyet Dorn poéta írt meg von Puls Dorával együtt. A nő, hogy a premiéren jelen lehessen, megszöki férjétől és felkeresi collaboratorát, kit csak levelezés után ismer, felkeresi lakásában és a szállodában, hol igen merész jelenetek játszódnak le a féltékeny férj, a félős poéta, egy minden lébenkanál tanácsos és annak családtagjai közt, míg a premiére sikere után minden kiderül és a családi boldogság felzavart hullámai lecsendesednek és egy csomó házasság megkötetik.

Pallas irodalmi és nyomdai részvény társaság nyomása.

ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁR.

Az országos m. kir. statisztikai hivatal kimutatásai szerint hazánkba évenként körülbelül másfél ezer zongora hozatik be Bécs és a külföld többi hangszertermelő piacairól.

Ezen zongorák ára fejében évenként körülbelül 600,000 forint vándorol ki az országból idegen ipartelepek gyámlatására és felvirágztatására.

A bécsi zongora-műipar nagyrészt a magyar pénznek köszöni virágzó állapotát s rohamos fejlődését több mint 200 kisebb-nagyobb gyáros nagyrészt hazánk szükségletének kielégítésére dolgozik.

S miért van ez így?

Mert hazánkban nem létezik jelenleg egyetlen nagyobb gyártelep, mely az óriási szükségletnek csekély arányban is meg tudna felelni.

Mióta a külföldön is hírnévre szert tett „Beregszászy Lajos“-féle jeles magyar zongoragyár beszüntette működését s érdemdús megalapítója visszavonult a magánéletbe, a magyar zongora-műipar továbbfejlődése is megakadt, úgy hogy jelenleg alig 30—40 drb. zongora készül tényleg hazánkban.

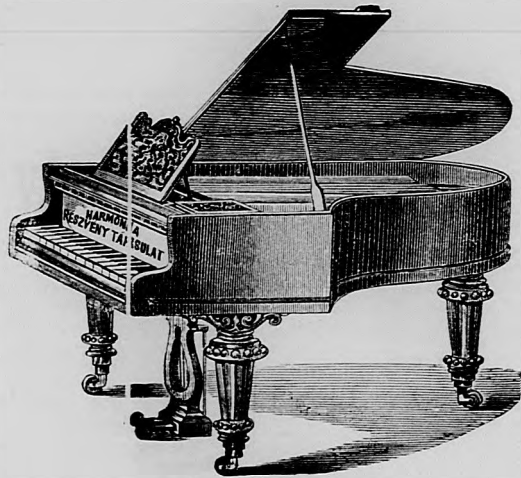
A magyar ipar már nagyrészt felszabadult a külföld nyomozó befolyása alól s csak egy némelyik ága tengődik még az idegen sorvasztó behatás mellett, ezek közé tartozik a zongora-műipar is.

Ezen bajon vélt segíteni a „Harmonia“ magyar zeneművészek részvénytársulata“ midőn 60,000 frtnyi tőkével az „ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁRT“ megalapította, mely működését 1884. évi ápril havában megkezdette.

„Az első hazai zongoragyár“ Budapesten Huszár-tucza 7. szám alatt fekvő külön e célra berendezett nagyszerű gyárhelyiségekben készíti zongoráit, melyek orsz. nevű szak tekintélyeink bírálata szerint a bécsi zongorákkal teljesen versenyképesek.

A társulat igazgatósága pénzt és fáradságot nem kímélve a legnevesebb gyárakból első rangú munkaerőt szerződötett, mely szakavatott vezetés alatt évenként 300—400 drb. zongorát képes előállítani.

A gyártmányokra a legjobb minőségű, tartós, kifogástalan anyag fordítatik s a zongorákért teljes garancia vállaltatik.

Szalon stutz-zongora

Hogy azonban ezen egyetlen nagyobb magyar műipar telep a konkurrenzia terén sikerrel kiállja a versenyt a bécsiekkel és külföldiekkel, — szükséges, hogy a hazafias magyar közönség pártfogásába vegye s akkor évenként százezrek fognak az országban maradni, sőt idővel a keletnek fekvő szomszéd államok is Budapestről hoztatván zongora-szükségletüket, százezrek fognak nemzetgazdasági nyereségkép hazánkba befolyani.

A „Harmonia“ „Első hazai zongoragyár“ zongorái nem csak jobbak, tartósabbak mint a bécsi közepárú zongorák, hanem aránylag olcsóbbak is.

A FÖNTEBBI RAJZ SZERINT KÉSZITTETNEK:

Fekete és barna szárnyzongorák (Konzert-Flügel)	550 frttól 700 frtfig.
„ „ stutz-zongorák (Salon-Stutz)	480 frttól 600 frtfig.
„ „ legrövidebb mignon-zongorák 1½ méter.	480 frttól 600 frtfig.
Rövid zongorák olcsó kiállítással.	360 frttól 450 frtfig.

Vidékről jövő megrendelések pontosan és lelkiismeretesen teljesítetnek. Játszott zongorák ujjakkal becséreltetnek.

„Az első hazai zongoragyár“ mindennemű javításokra is be van rendezve. Játszott zongorák újra huroztatnak, bőrszétnek s teljesen használható karba helyeztetnek. Hosszú szárny-zongorák rövid stutz-zongorákká átalakíttatnak.

Az igazgatóság vidékről jövő kérdésekre felelettel s tanácsokkal szolgál — becsérelés esetén pedig ügynökét az illető helyre saját költségén elküldi.

A társulat zongoratermében azonkívül kaphatók iskola-harmoniumok és hangverseny-harmoniumok.

A „HARMONIA“ RÉSZVÉNYTÁRSULAT
IGAZGATÓSÁGA.

A „HARMONIA”

zongoratermében (váci-utca 3.) alábbi bécsi zongoragyárosok gyártmányai találhatók raktáron:

J. Heitzmann és fia

cs. kir. udvari zongoragyáros.
Elsőrangú gyár, mely különösen arról nevezetes, hogy a legtartósabb hangszereket készíti. Zongorái az egész világon el vannak terjedve. S mindenütt egyaránt kelendőségnek és kedveltségnek örvendenek. Birja a legmagasabb kitüntéseket.

Zongorahangoló lakcíme

megtudható a „Harmonia” zeneműkereskedésben.

F. WOLLEK

Olcso közép minőségű tetsző zongorák.

ERBAR

világhírű zongorái.

Ezen hangszerek a zongoragyártás remekei közé tartoznak. Tartósságra utólérhetlenek, ezen tulajdonságnak köszönheti a gyár nagy hírnevét.

Kaphatók:

Salon Stucz, diófa
fekete
kereszt-húrozott és egyszerű.

Schmidt Ferencz

Bösendorfer tanítványa.
Jó minőségű tartós zongorák:
Rövid salon, diófaból
fekete
Arjegyzék küldetik díj nélkül.

Wessely Márton

zongoragyáros.

Különös specialitás az úgynevezett „Diminutiv” zongora, legkisebb alak s mégis erős, tömör hang. Bármilyen kicsi szobában is elfér. Az egész zongora 1 $\frac{1}{2}$ méter. Különféle érmek.

Hamburger Károly

bécsi zongoragyáros, készít kitűnő zongorákat, melyek a „Harmonia” zongorateremben folyton készletben tartatnak és jutányos áron kaphatók.

Stahl Ferencz

Kitűnő zongorákat készít, melyek nagy kedveltségnek örvendenek.

HESSE L.

nemcsak, hogy szakértelemmel kezelik hangolást, hanem mint volt zongorakészítő a hangszerek javítását is magára vállalja.

HEITZMANN NANDOR

Jó minőségű tartós zongorák
Rövid salon diófaból
„ „ fekete

POKORNY

zongoráit ajánlja a közönség figyelmébe.

Nemecske József

zongorák. Tartós kitűnő hangszerek. Különösen ajánlatosak iskolák számára.

Zenetanárok lakcímei.

ZONGORA:

Bartay János, nemzeti zenédei t. váci-u. 10.
Deutsch Willy, bálvány-utca 18.
Drescher Raimund, kerepesi-ut, kerep. udv.
Erney József, nemz. zen. t. kerepesi-ut 24.
Gobbi Henrik, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár. Ferencz-József rakpart 18.
Klinger Sándor, sugár ut 23. III. em. 9. ajtó.
Kont Ilona, damjanich-utca 6.
Koschirz János, sugár-ut 89.
Major J. Gyula, váci-körút 17.
Rausch Károly, nemz. zenédei tan., Hunyady-utca 3.
Schütze Rezső, nemz. zenédei tanár, nagy korona-utca 4.
Sipos Antal, magán zeneakadémia tulajdonosa. Keeskeméti-utca „Geist”-ház.
Somogyi Mór, Zrínyi-utca 3. sz. I. em. 19. a.
Vajdafi Béla, nemz. zenédei tanár, külső-dob-utca 49.

HARMONIUM és ORGONA.

Erney József, kerepesi-ut 24.
ÉNEK.
Henderson Mary, aranykéz-utca 2. sz.
Igercios Katalin, Lipót-utca 6.
Passy-Cornet Adel, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár asszony, muzeum-körút.
Schmidt József, Lipót-utca 19.
ZENESZERZÉS.
Breisach Izidor, váci-körút 29. III. em. 8.
Erney József, kerepesi-ut 24.
Major J. Gyula, váci-körút 17.
Nicolitsch Sándor, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár, Kazinczy-utca 17.
HEGEDŰ.
Gobbi Alajos, nemz. zen. t. magyar-u. 36.
Kis Péter, nemz. zenédei tanár, Sándor-u. 5.
Mészáros Imre, nemz. zenédei tanár, tüzoltó-u. 10.
Pettykó Imre, Klauzál-utca 17.
Herman Mariska, Múzeum-utca 11. sz. hegedű, zongora, czimbalom.

Ideai könyvpiacunknak kiállításában legdíszesebb, tartalomban legérdekesebb jelensége: a

Székely Tündérország

BENEDEK ELEK-től.

A 18 íves művészi czimképpel ellátott kötet ára füzve 3 forint
vásznon kötésben 4 forint.

Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság kiadóhivatala

Budapest, Gránátos-utca 6.

„Erste Productiv-Genossenschaft der Klaviermacher“

Arany- és más magas érmekkel
kitüntetett gyár.

WIEN.

Verschiedene goldene Medaillen und
andere hohe Auszeichnungen.

Bécsi zongoragyár Productiv-szövetkezet

kitűnő gyártmányok, melyek minden tekintetben kiállják a versenyt a leghiresebb zongorákkal.

KAPHATÓK:

Barna egyszerű húrozott ↓ Fekete egyszerű húrozott
Barna kereszt-húrozott ↑ Fekete kereszt-húrozott

Egyedüli főraktárunk Budapesten (váci-utca 3. szám), a „Harmonia” zongorateremben.